

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
водного господарства та природокористування
Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу

06-01-106М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичної та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ НАД ДИСЕРТАЦІЄЮ»

для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня за освітньо-науковою програмою «Фізична терапія,
ерготерапія» спеціальності 227 «Терапія та реабілітація»
галузі знань 22 «Охорона здоров'я» денної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІОЗ
Протокол № 1 від 29.08.2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до виконання практичної та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за освітньо-науковою програмою «Фізична терапія, ерготерапія» спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» денної форми навчання. [Електронне видання] / Савіна Н. Б., Нікітенко Д. В. – Рівне : НУВГП, 2023. – 14 с.

Укладачі: Наталія Борисівна Савіна, д.е.н., професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків; Нікітенко Дмитро Валерійович, д.е.н., професор, професор кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Відповідальний за випуск: Кушнір Н. Б., к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Керівник групи забезпечення спеціальності 227 Терапія та реабілітація Григус І. М.

Зміст

Вступ.....	3
1. Плани практичних занять.....	5
2. Поточний контроль здобувачів вищої освіти.....	9
3. Індивідуальні завдання для самостійної роботи здобувачів	10
4. Академічна доброчесність.....	11
5. Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.....	13
6. Рекомендована література.....	13

© Н. Б. Савіна,
Д. В. Нікітенко, 2023
© НУВГП, 2023

Вступ

Метою вивчення дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» у системі підготовки аспірантів за спеціальністю 227 «Терапія та реабілітація» є набуття здобувачами теоретичних знань та практичних навичок щодо здійснення науково-дослідної роботи, у процесі якої вони уміли б правильно формулювати проблеми, розробляти та обґрунтовувати шляхи та методи їх ефективного вирішення. Опанування предметом дисципліни сприятиме правильній організації, успішному написанню та захисту кваліфікаційної роботи за фахом

Навчальна дисципліна «Технологія роботи над дисертацією» тісно пов'язана на змістовному та методологічному рівнях із такими навчальними курсами, як: «Етика та філософія науки», «Філософія мови та культура спілкування».

Засвоєння дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» дозволяє здобувачам отримати теоретичні і практичні знання з написання і захисту кваліфікаційного наукового дослідження.

Завдання (навчальні цілі) дисципліни:

А) змістового характеру:

- ознайомити здобувачів із загальнотеоретичними питаннями логіки, методу та методології наукового пізнання, акцентуючи увагу на методологічній складовій в організації наукових досліджень;

- ознайомити здобувачів з основами системного підходу і організації наукових досліджень;

Б) науково-теоретичного характеру:

- ознайомити здобувачів зі специфікою впровадження результатів наукових досліджень відповідно до фаху підготовки та системою оцінки їх ефективності та перспективи розробки в контексті світової практики;

- підвищити рівень розуміння логіки наукового методу та проблемного контексту обґрунтування знання;

В) методичного характеру:

- розвинути у здобувачів вміння застосовувати методологічний потенціал сучасних наукових парадигм у власних дослідженнях;

- сформувані навички аналізу наукового тексту;

- сформувані навички систематизації інформації та обробки масивів даних;

Г) практичного характеру:

- набути безпосередній досвід організації кваліфікаційного дослідження на присвоєння звання доктора філософії, сприяти його позитивному захисту;

- навчити застосовувати апробовані методи, методологію та дослідницькі засоби, інструментарій наукових досліджень для вирішення актуальних завдань в межах наукового дослідження;

- застосовувати сучасні інформаційні технології у науковій і

професійній діяльності;

- розвинути достатній рівень аналітичного і критичного мислення.

Предметом дисципліни є теоретично вивірений і методологічно доцільний, системний підхід в організації наукових досліджень.

Дисципліна «Технологія роботи над дисертацією» спрямована на формування у здобувачів таких науково-дослідницьких компетенцій:

- загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність представляти наукові результати та вести наукову дискусію державною та іноземною мовою в усній та письмовій формі.

ЗК 3. Здатність здійснювати комплексні дослідження на основі системного наукового світогляду з використанням основних універсальних методологічних принципів та знань.

- спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність засвоювати основні концепції з фізичної терапії, ерготерапії.

СК 3. Здатність аналізувати сучасний стан наукових знань у фізичній терапії, ерготерапії.

За умов успішного виконання вимог щодо опанування навчальної дисципліни здобувач зможе отримати наступні результати навчання:

ПРН 2. Представляти наукові результати та вести наукову дискусію державною та іноземною мовою в усній та письмовій формі.

ПРН 3. Вміти здійснювати комплексні дослідження на основі системного наукового світогляду з використанням основних універсальних методологічних принципів та знань.

ПРН 9 Науково обґрунтовувати та розробляти основні концепції з фізичної терапії, ерготерапії.

ПРН 11. Проводити аналіз сучасного стану наукових знань у фізичній терапії, ерготерапії..

1. Плани практичних занять

Практичне заняття 1. «Наука та наукові дослідження в сучасному світі»

Характеристика науки, наукової діяльності.

Організація та нормативно-правове регулювання наукової діяльності в Україні.

Інформаційна база наукових досліджень.

Освітня та наукова складові підготовки здобувача наукового ступеня доктора філософії.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте зміст освітньо-наукової програми здобувача ступеня доктора філософії.
2. Опишіть організацію навчальної складової підготовки PhD.
3. Опишіть організацію наукової складової підготовки PhD.
4. Розкрийте зміст індивідуального плану виконання освітньо-наукової підготовки доктора філософії.
5. Документування траєкторії здобувача третього рівня вищої освіти.

Практичне заняття 2. «Характеристика та етапи проведення наукового дослідження»

Сутність наукового дослідження. Фундаментальні наукові дослідження. Прикладні наукові дослідження.

Об'єкт наукового дослідження.

Характеристика наукових досліджень.

Ознаки, за якими класифікують систематизовані наукові знання.

Етапи проведення наукових досліджень.

Запитання для самоперевірки знань

1. Дайте характеристику науковій, науково-технічній, науково-організаційній та науково-педагогічній діяльності.

2. Яка різниця між фундаментальними та прикладними науковими дослідженнями?

3. Охарактеризуйте нормативно-правове регулювання наукової діяльності в Україні.

4. Вкажіть функції Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації.

5. Які є наукові ступені в Україні та при виконанні яких вимог вони присуджуються?

6. Дайте характеристику дисертаційній роботі як виду наукового видання та результату наукових досліджень.

Практичне заняття 3. «Методика виконання дисертації»

Загальна методика наукової творчості.

Виникнення ідеї наукового дослідження.

Вибір теми дисертації та вимоги до її формулювання.

Висування гіпотези наукового дослідження.

Визначення об'єкту, предмету дослідження, його мети й завдань.

Складання плану дисертації.

Вибір літературних джерел дослідження.

Методи добору фактичних матеріалів та огляду літератури.

Організація праці при проведенні наукових досліджень

Запитання для самоперевірки знань

1. Визначте основні етапи роботи над дисертацією.
2. Назвіть основні вимоги до формулювання теми дисертації.
3. Що таке об'єкт і предмет дослідження та як вони співвідносяться між собою.
4. Розкрийте основні вимоги до формулювання мети і завдань дослідження.
5. Вкажіть основні етапи вивчення наукової літератури.
6. Що таке робочий та розгорнутий план дисертації?
7. Назвіть вимоги до робочих умов дисертанта.

Практичне заняття 4. «Процес проведення наукового дослідження»

Систематизація накопиченого матеріалу відповідно до плану роботи.

Проведення експерименту, узагальнення наукових фактів та результатів.

Аналіз результатів дослідження.

Оформлення результатів дослідження.

Впровадження та визначення ефективності наукових досліджень.

Запитання для самоперевірки знань

1. Як формулюється методологія експериментальних досліджень?
2. Які існують теоретичні та емпіричні методи наукових досліджень?
3. Як систематизується накопичений матеріал відповідно до плану роботи?
4. Як оформлюються результати досліджень?
5. Як визначається ефективність наукових досліджень?
6. Вкажіть критерії оцінки ефективності результатів наукового дослідження.

Практичне заняття 5. «Науково-методичні підходи до написання дисертації»

Прийоми викладення матеріалів наукового дослідження.

Тези та аргументи в науковому дослідженні.

Особливості написання та складові вступу до дисертації. Актуальність напрямку дослідження. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова новизна одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів. Особистий внесок здобувача. Апробація результатів дослідження. Публікації. Структура та обсяг дисертації.

Висновки до дисертації та взаємозв'язок «завдання – наукова новизна – висновки».

Мова та стиль викладу матеріалу.

Авторське виконання дисертації і плагіат.

Запитання для самоперевірки знань

1. Які є способи спростування тези?
2. Назвіть складові вступу дисертації.
3. Яка інформація відображається у вступі дисертації в рубриці «практичне значення отриманих результатів».
4. Назвіть основні вимоги до розкриття результатів дослідження у розділах дисертації.
5. Суть взаємозв'язку «завдання – наукова новизна – висновки».
6. Дайте характеристику мові та стилю викладу тексту дисертації.
7. Що таке плагіат?
8. Якими є наслідки виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело у дисертації?

Практичне заняття 6. «Загальні вимоги та правила оформлення дисертації»

Правила та технічні вимоги до оформлення дисертації. Структура та обсяг дисертації.

Загальні вимоги оформлення дисертації.

Робота над розділами дисертації.

Особливості оформлення таблиць, рисунків, формул.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела.

Оформлення списку використаних джерел.

Призначення додатків до дисертації та порядок їх оформлення

Запитання для самоперевірки знань

1. Вкажіть, яким має бути обсяг основного тексту дисертації?
2. Що включається до основного тексту дисертації?
3. Назвіть структурні елементи дисертації.

4. Зазначте технічні вимоги до оформлення дисертації.
5. Анотація дисертації: обсяг та правила оформлення
6. Назвіть основні вимоги до оформлення таблиць.
7. Назвіть основні вимоги до оформлення рисунків дисертації.
8. Розкрийте порядок оформлення списку використаних джерел у дисертації.
9. Дайте характеристику оформлення списку використаних джерел у дисертації з урахуванням вимог Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».
10. Структура додатків до дисертації та правила їх оформлення.
11. Правила оприлюднення результатів дисертації.

Практичне заняття 7. «Анотація дисертації, методика її написання та оформлення»

- Структура та призначення анотації.
- Загальні відомості, що мають міститися у анотації.
- Правила складання основного змісту анотації дисертації.
- Ключові слова.
- Список публікацій здобувача наукового ступеня доктора філософії.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте структуру анотації дисертації.
2. Що включають загальні відомості, які містяться в анотації дисертації.
3. Відображення основних розділів дисертації і елементів наукової новизни в основному змісті анотації.
4. Правила вибору ключових слів анотації дисертації.

Практичне заняття 8. «Оформлення результатів досліджень у вигляді наукових робіт. Публічна презентація наукових результатів дисертації. Академічна культура та доброчесність науковця»

- Основні вимоги до опублікування результатів досліджень
- Структура наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації
- Апробація та впровадження результатів дисертації. Тези доповіді.
- Структура та оформлення тез.
- Попередня експертиза дисертації та подання документів до ради.
- Процедура захисту дисертаційного дослідження.
- Виступ з доповіддю для отримання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації..
- Поняття академічної культури та доброчесності. Законодавче забезпечення академічної доброчесності в Україні.

Запитання для самоперевірки знань

1. У скількох і яких саме наукових публікаціях мають бути висвітлені основні наукові результати дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії?
2. Які праці належать до опублікованих праць, які відображають основні наукові результати дисертації?
3. Які праці належать опублікованих праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації
4. Які праці належать до опублікованих праць, які додатково відображають наукові результати дисертації?
5. Якими документами засвідчується практичне значення отриманих результатів дослідження?
6. Попередня експертиза дисертації.
7. Яка структура виступу з доповіддю?
8. Перелік документів, що подаються в раду з метою присудження ступеня доктора філософії.
9. Яка процедура прилюдного захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії?
10. Що таке академічна доброчесність?
11. Види академічного плагіату.

2. Поточний контроль здобувачів вищої освіти

На практичних заняттях перевіряється рівень засвоєння теоретичних знань, умінь і навичок, здатність творчо використовувати накопичені знання, а також вміння публічно представляти (презентувати) певні питання дисципліни.

Поточний контроль здійснюється у таких формах:

- опитування щодо засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни;
- участь в наукових диспутах, конференціях та інших наукових заходах;
- написання і захист індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється в формі ЗАЛКУ. Загальна підсумкова оцінка знань з дисципліни складається із суми балів за результатами всіх видів поточного контролю. Сума балів не може перевищувати 100.

Шкала оцінювання

Модуль 1. Поточна складова оцінювання								Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				60
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
4	8	8	8	8	8	8	8	
Модуль 2. Виконання та презентація комплексної індивідуальної роботи								40
Сума								100

Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять визначає викладач. Ними можуть бути тестування, бліц-опитування, Case study, дискусія, диспут, мозгова атака, ситуаційний аналіз, роботи в малих групах тощо.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Технологія роботи над дисертацією», є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силябусом навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо).

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа, за наступними критеріями:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

3. Комплексна індивідуальна робота

Обов'язковою складовою дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» є підготовка здобувачем комплексної індивідуальної роботи.

Оцінюється комплексна індивідуальна робота – 40 балами, які складаються із двох частин:

1) виконання комплексної індивідуальної роботи – до 30 балів;

2) презентація комплексної індивідуальної роботи – до 10 балів.

Інші індивідуальні дослідницькі завдання (за вибором здобувача) виконуються здобувачами залежно від специфіки його наукового дослідження у вигляді аналітичного огляду наукових публікацій, есе, виконання аналітичних, творчих завдань тощо.

Тематика індивідуальних завдань узгоджується з викладачем.

Аналітичний (критичний) огляд літературних джерел передбачає висвітлення аспірантом змісту, основних положень та тенденцій наукових досліджень, а також власні висновки в межах окремого аспекту тематики

дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» або його наукового дослідження. Для виконання такого завдання необхідно обрати 3-5 наукових публікацій, що стосуються однієї проблеми, які опубліковані протягом трьох останніх років. Обсяг аналітичного огляду повинен складати не більше 5 сторінок друкованого тексту.

Для підвищення наукового рівня здобувачів важливе значення має їх участь у наукових конференціях, олімпіадах та конкурсах, активна участь у яких здобувач може за рішенням кафедри зараховуватися як виконання індивідуального завдання.

Есе (доповідь) – є найпоширенішим видом самостійної письмової роботи, що дає змогу ґрунтовно опрацювати обрану науково-прикладну проблему. У процесі написання та захисту есе аспірант набуває знань, умінь та навичок роботи з різними інформаційними джерелами й формує основу для підготовки дисертаційної роботи. Тему есе аспіранти обирають довільно, при цьому рекомендується попередньо узгоджувати тему та зміст есе (доповіді) з викладачем. Обсяг есе не повинен перевищувати 15 сторінок машинописного тексту.

Формат представлення результатів дослідження: презентація в MS Power Point та у звичайному текстовому форматі MS Word. Оформлення роботи здійснюється згідно з вимогами до звітів про науково-дослідні роботи, встановленими Державними стандартами України ДСТУ 3008-2105 і ДСТУ 7.1:2006 та з урахуванням інших офіційних відомчих рекомендацій.

Максимальна кількість балів за виконання індивідуального завдання – 10 балів

4. Академічна доброчесність

Документи стосовно академічної доброчесності (про плагіат, кодекс честі студентів, документи Національного агентства стосовно доброчесності) наведені на сторінці ЯКІСТЬ ОСВІТИ сайту НУВГП - <http://nuwm.edu.ua/sp/akademichna-dobrochesnistj>

Дотримання академічної доброчесності здобувачами у процесі вивчення дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження, та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів, як нових наукових результатів;
- фабрикація– вигадання даних чи фактів, що використовуються в наукових дослідженнях аспіранта;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються наукових досліджень;
- списування – використання письмових робіт із зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

За списування під час проведення контролю здобувач позбавляється подальшого права здавати матеріал і у нього виникає академічна заборгованість. За списування під час виконання окремих завдань здобувачу знижується оцінка у відповідності до ступеня порушення академічної доброчесності.

При цьому використовується така його орієнтовна шкала (у відсотках до загального обсягу матеріалу):

- високий рівень унікальності роботи з її допуском до опублікування та/або захисту – 90-100%;
- середній рівень унікальності роботи з рекомендаціями її доопрацювання та повторної перевірки на відсутність академічного плагіату – 70-89%;
- низький рівень унікальності роботи з рекомендаціями її доопрацювання та повторної перевірки на відсутність академічного плагіату – 51-69%;
- недопустимо низький рівень унікальності роботи з її відхиленням без права подальшого розгляду – нижче 50%.

Аспіранти можуть самостійно перевірити свої роботи на наявність академічного плагіату за допомогою безкоштовних програм: AntiPlagiarism.NET, Plagiarism Detector (підтримує укр. мову), Www.copyscape.com, Etxt antiplagiat, Plagscan, StrikePlagiarism, Copylancer, text.ru (підтримує укр. мову), Advego Plagiatus (підтримує укр. мову), Grammarly, Плагиата.НЕТ, Plagamme (підтримує укр. мову), Plagiarism checker (підтримує укр. мову), Sourceforge та ін. Викладач може прийняти

від аспірантів звіт про перевірку своєї роботи в електронній формі або у формі знімку екрану.

5. Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни

Підсумковий контроль проводиться у формі ЗАЛПКУ. Результати засвоєння тем за дисципліною «Технологія роботи над дисертацією» враховуються при підрахунку загальної суми балів (максимум – 100 балів). У разі, якщо загальна сума балів дорівнює 60 балів і вище, виставляється «зараховано». Шкала переведення оцінки за національною шкалою в шкалу ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	Зараховано
82-89	
74-81	
64-73	
60-63	
35-59	Не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Перезарахування оцінки з дисципліни

В окремих випадках загальна оцінка з дисципліни «Технологія роботи над дисертацією» або її окремі компоненти (завдання) можуть бути перезараховані в разі участі здобувача в програмі Академічної мобільності (навчання в інших Університетах України або світу).

Здобувачі мають право на перезарахування результатів навчання набутих у неформальній та інформальній освіті згідно відповідного положення <http://nuwm.edu.ua/sp/neformalna-osvita>.

При цьому важливо, щоб компетентності та результати навчання, що формуються під час проходження певного онлайн-курсу чи його частин, мали зв'язок з очікуваними результатами навчання з даної освітньої компоненти та перевірялись в підсумковому оцінюванні.

6. Рекомендована література:

Основна література:

1. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Антонюк В. С., Полонський Л. Г. та інші. К. : НТУУ «КПІ», 2015. 276 с.

2. Конверський А. Є., Лубський В. І., Горбаченко Т. Г. Основи методології наукових досліджень : навч. посіб. К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. 352 с.

3. Добронравова І. С. Філософія та методологія науки : підруч. для вищих навч. закладів. К., 2008.

4. Ковалів Ю. Абетка дисертанта: методологічні принципи написання дисертації : посібник. К. : Твім інтер, 2009. 460 с.

5. Конспект лекцій з курсу «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії / Укл. І. Я. Омецінська. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 80 с.

6. Підготовка і захист дисертації на здобуття наукового ступеня у галузі технічних наук: Інформ.-довідк. посіб. / Автори-упорядники: д-р техн. наук, проф. В. С. Моркун, д-р техн. наук, проф. М. І. Ступнік, канд. техн. наук В. В. Тронь. Кривий Ріг, 2019. 110 с.

Додаткова література:

6. Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів: Наказ Міністерства освіти і науки України № 758 від 14 липня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-15#Text>.

7. Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів. Постанова КМ № 1197 від 17.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>.

8. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), який затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>

9. Методологія науки. URL: <http://www.inter-pedagogika>.